

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Vita Petri Canisii De Societate Iesv

Rader, Matthäus

Monachii, 1614

I. Patria, natalis, educatio Canisij.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70957](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70957)

DE VITA R.P.
PETRI CANISII

LIBER PRIMVS.

PATRIA, NATALIS,
EDVCATIO CANISII.

CAPVT I.

NON est obscurum mihi,
viros & re ipsa pios, & o-
pinione sanctitatis illu-
stres, de generis splendo-
re, maiorum ceris, familiae claritate
rogatos, vel ipso silentio nobilitatis
ornamenta dissimulasse, vel caelum
patriae loco indigetasse, vel auerso
sermone alia omnia respodisse; cum
A parentum

parētum & propinquorum charitates omnes, vna religionis modestia, Christiq; amore commutassent. Sed non perinde alij de ijs, vt ipsi de se tacerunt; nam quantò studiosius illi domesticas laudes premere conati sunt, tantò curiosius cæteri peruestigarunt. Vt enim omnis insolens de se prædicatio fœdè sordet; ita modesta taciturnitas ignotum mirificè commendat, ac veluti publicum mundi sidus orbi terrarum spectādum proponit. Fuit Canisius inter suos bono loco natus, habuit parētes copiosos & consulares; præter nomen tamen nihil admodū ex ipso potuit cognosci. Ex fratre, cognatis, popularibus, aliisque, si quid de sanguine Canisij, & propinquitate quæreret, discendū fuit. Ergo Sicambri, (hodie Geldris) gente fortissima, & gentis vrbe principe, magnorum ingeniorum alumna ortus, Nouiomago patria, Theodoro Canisio auo, Iacobo patre,

*Theo-
rus Cani-
sius auus.*

tre, matre Ægidia Honuuingana (cuius maiores Siluaducis, Nouiomagum commigrarunt) iure poterat gloriari. Sed cum ad cælestis patriæ metam cogitationes suas omnes destinasset, oblitus terræ, sui, suorumque altius (vt illi) caput humanis exeruit. Iacobus primam ferè ætatem in cultu ingenij posuit; vnde comparata sibi magna eruditionis fama, iuris enim consultissimus erat, Lutetiâ Parisiorum euocatus, principis Lotharingiæ liberos ad omnem virtutis & doctrinæ laudem ac elegantiam cœpit informare; simul in consilium & vsum Reipub. adhibitus, serò tandem patriæ desiderio captus, impetrata missione ad Carolum Egmondanum Sicambrorum principem abiit, locumque inter primos Aulæ & Senatus proceres inuenit: quem ob Eloquentiæ & doctrinæ excellentiam, prouinciæ præses, grauissimis legationibus

*Iacobus
pater quæ
sirr.*

4 DE VITA P. CANISII

ad Christiani id temporis Imperij
Dominos, præfecit. Nouiomagi con-
sul nonùm ex ordine, & extra ordi-
nem, difficilioribus Reipub. tem-
poribus, duobus ipse Consulibus
consularis adiunctus, perpetuum
quodammodo magistratum gessit.
Hic ipse est Iacobus qui fæderis inter
Carolus V. O. M. Imperatorem, &
Guilielmum Sicambriæ, Cliuiæ, Iu-
liæ, & Montium principem, aliarũq;
præfecturarum toparcham, atq; or-
dines prouinciæ, potissimus auctor,
ac veluti pater patratus fuit. Multa
possent de vniuersa & numerosa Ca-
nisorum familia tradi, sed omissis
hisce, quæ vix nostra censerentur,
ad Petrum ipsum veniamus, quem
annus à Christo nato primus & vige-
simus post millesimum quingentesi-
mum, VIII. Idus Maij, qui D. Micha-
eli cælestium copiarum principi fa-
cer est, in lucem feliciter edidit, cum
Leo X. Pontificatum, imperium Ca-
rolus

*Natalis
Canisis.
CIC. ID. XXI*

LIBER PRIMVS CAP. I. §

rolus V. administraret. Teneram
 pueritiæ ætatem Nouiomagi in pri-
 mo literarum tirocinio, & virtutis
 rudimento posuit. Sæpius enim iam
 tum futuræ pietatis indicia prode-
 bat, cum non rarò, nocturnis horis,
 & diurnis sola, remotaque à strepitu
 familiæ captans loca, Numini suppli-
 cabundus, votis & precibus intentus
 deprehensus est. Horrente setis tu-
 nica tenerum corpusculum afflicta-
 uit. Iphis Orgiorum solennibus, in-
 ter lautas mensarum epulas accum-
 bens, à gustu vini pro debacchanti-
 um salute abstinuit. Erat Arnheimij
 *Reinolda, perquam honesta & reli-
 giosa vidua, quæ suis facultatibus Xe-
 nodochio transcriptis, id vnum stu-
 debat, vt omnia vitæ suæ studia vni
 Deo probaret; huic iter facienti, in-
 ter Neomagum & Arnhemium, De-
 us familiariter aperuit, quæ proximè
 secuturis annis tempestates rebus
 publicis imminerent, quæ principū

*Pietas Ca-
nisi pueri*

*Reinolda
Gatsciniū
de Canisio.
*Reinerā
sine Rein-
hardam
alij Secans*

diffidia, qui religionū errores, quanti bellorum turbines omnes Germanias, Galliasque, & potissimum Belgas essent oppressuri. His subiecit, armis utcūq; positis, religionem quoq; Catholicam per nouum religiosorū presbyterorū ordinem (Societatem nostram designabat) instauratum iri. Hęc oracula Numinis cum Reinolda in corona cognatorū exponeret, & inter ipsos propinquos Petrus Canisius tredecennis puer adstaret, Reinolda ad illum conuersa, humerosq; stantis permulcēs, Et hic, inquit, vnus ex illa familia Sacerdotum IESU erit, qui in sanandis Ecclesiæ vulneribus desudabit. Quæ omnia, quàm vera præfenserit, euenta docuere. Idem religiosa & nobilis virgo de Canisio, vt infra, & de Reinolda pluribus ostēdam, prædixit. Petrus adhuc in ephēbis ad politioris literaturæ elegantiam, & iuris diuini ac humani cognitionem comparādam, Coloniā Agrippinam

pinam profectus, doctorem vel domesticum, vt opinor, præceptorem, vel politiorum certè literarum & Eloquentiæ magistrum habuit primū

Nicolaum Eschium præbyterum; *Nicolai Eschij Virtus & cura de Canisio.*
 anno quippe CIO. IO. XXXIV. in album contubernij Montani inscriptus legitur.

Huic Eschio plurimum debuit virtus & innocentia Canisij, singulari studio ab illo custodita. de quo suo doctore, viro æterna memoria dignissimo, & omnium præceptorum exemplo hæc ipse Canisius in libro Confessionū, quem ad S. Augustini imitationē de seipso scripsit, denarrat. Ipsius enim verba, quod singularē spirent pietatem, & maiorem faciant fidē historiæ, placuit subscribere:

Ceterum (inquit) vt ad præceptorem, imò ad patrem Eschium reuertar, benedic anima mea Domino, & noli obliuisci omnes retributiones eius, qui talem tribuit tibi ad pietatem magistrum & hortatorem quotidianum, vt qui non mea, sed me, salutemq; me-

am amaret, & curaret sedulo. Hoc ipso ducē,
 displicebam mihi paulatim, ut rectius pla-
 cerem tibi Deus, quem adhuc parum cognos-
 cebam, minusq; timebam in illo florē iuuen-
 tutis. Illius consilia, mores, exempla, nouam
 veluti lucem inferebam oculis, & auribus
 meis. Illius auctoritate frangebam, & com-
 primebam precipites motus, ac vanos ardo-
 res adolescentiæ, illius familiaritate conten-
 tus, reliquas necessitudines & sodalitates fa-
 cile negligebam. Nullus (quod sciam) fuit
 mihi tum charior, ac coniunctior; tantum-
 que illius iudicio tribuebam, quantum à filio
 pater desideraret. Neque solum in confes-
 sione secreta me totum illi, & sæpè quidem ape-
 riebam, verum etiam prius quam nocte tu-
 bitum discederem, exponebam illi familiari
 colloquio (tanta erat fiducia) lapsus, inepti-
 as, & sordes animæ meæ, ut illi iudici rati-
 onem erratorum, ac transactæ diei redde-
 rem, ac si vellet etiam peccatorum aliquam
 luerem pœnam. Agnosco & reuerenter lau-
 do misericordiam tuam, quæ semper, & ubi-
 que vias meas prosperabat. O custos fidelis
 hominum,

hominū, & protector vitæ meæ Deus. Hunc virum Colonia velut alterum Ananiam ad me instituendum, tibiq; propius coniungendum (vt arbitror) certa prouidentia tuæ lege destinasti. Igitur ille pro me sollicitus esse pergebat, precabatur, flebat, benedicebat, præmonebat, vrgebat, atque scribebat. Et tum aliquando ab illo abessem diutius, iamq; in patria mihi plusculum indulgerem, ac laxiorem vitam amplexurus viderer, per illum ipsum ad me tum venientem, veluti dormientem filium excitasti, & negligentem corripuisti, & lapsurum erexisti, & imbecillem ad te reuocatum illius cura & opera in via tua confirmasti. Pungebat cor meum cum ex illo audirem & discerem huiusmodi sententias: Seruire Deo regnare est. Sola salus seruire Deo; sunt cætera fraudes. Si Christum bene scis, satis est, si cætera nescis. Idem prudenter hoc agebat, vt quotidie caput ex 4. Euangelij vnū legerem, & in eo sententiam illustrem eodem die subinde meditantam exciperem, memoriaq; tenerem. Accedebat & alia piorum authorum lectio,

per quos de timore & amore tuo me commo-
 nuisti. Nec minus iuuabar sanctorum ho-
 minum propositis exemplis, & inspectis
 historiis, in quibus saepe versabar. Hinc
 mea fides, & spes ad meliora spectanda exci-
 tabatur: Hinc mundi amor, & timor in a-
 nimo meo magis euilescerat: Hinc euangeli-
 ca tum praecepta, tum cōsilia mihi calcar for-
 tius, & desiderium impensius adijciebant.
 Praeuenisti me Domine misericordia tua,
 multisq; modis, ne peccarem grauius, prohi-
 buisti, & à lata via, quæ mundi amatores ad
 perditionem abducit, pedes meos cohibuisti.
 Tibi gratias dicant omnes innocētes, & sancti
 tui, quod posueris super me manum tuam, &
 singularē meā salutis, vitæq; curā habueris
 continēter illis praesertim annis, quibus ado-
 lescētes mūdi blandimentis, carnisq; volup-
 tatibus dediti, dum à lege tua discedunt, se-
 ipsos perditum eunt, & in mille Sathanae la-
 queos incidunt, quamuis imprudentes, mor-
 bosq; saepe grauiores contrahunt, quàm quos
 tota deinde vita superare, & funditus euelle-
 re possint. Confiteor nomini tuo Deus, lumen
 & virtus

LIBER PRIMVS CAP. I. II

& virtus animæ meæ, qui pascis & regis me
 ab infantia meâ, & cui numerati sunt om-
 nes capilli capitis mei: gratias tibi ago de
 donis tuis, quæcunque in me, per me, &
 propter me operari dignatus es. Sub umbra
 quidem alarum tuarum die ac nocte prote-
 xisti, & quasi pupillam oculi tui me custo-
 diuisti, non secus ac aquila prouocans ad
 volandum pullos suos, & super eos voli-
 tans, quæ expandit alas suas, & assumens
 eos, portat in humeris suis. Tu omnes
 vias meas prouidisti, possedisti renes meos,
 suscepisti me de utero matris meæ, super
 viam inimicorum meorum extendisti ma-
 num tuam, & saluum me fecit non iusti-
 tiæ meæ, sed dextera & misericordia tua,
 cui sit omnis laus, & gloria in secula secu-
 lorum. Precor te Domine, fidelissime
 custos, & amator humani generis, quam
 tribuisti gratiam indigno puero mihi,
 eam multis alijs infunde, auge, perfice, Vota Ca-
nisti pro
iuuentute.
 ut à mundi turbis, & periculis illis matu-
 rē semoti, bonos, piosque præceptores habe-
 ant, quorum præceptis & exemplis adiuti,
 morum

morum

*Observa
adolescens* morum vitia potius, quàm barbarissimum
 fugiant ac detestentur. Discant illi salutaria
 magis, quàm vana, firma, non vaga sectari
 studia, & mihi obseruent proprium scopum,
 ut suo & aliorum commodo doctrina solida
 rectè & conuenienter uti velint & possint,
 primùm quidem ad nominis tui gloriam, cui
 seruire debent omnia; deinde verò ad profe-
 ctum Ecclesie tuæ, cui magis quàm patriæ,
 amicis & parentibus gratificandum & ob-
 sequendum est. Vides quantum Cani-
*Nuptias
repudiat.* sius in Eschij disciplina ad virtutem
 promouerit. Obtulit illi pater in spõ-
 sam, virginem opibus pollètem, for-
 ma præstantem, fortuna satuque no-
 bilem, quam ille spe cælestium gau-
 diorum, constanter repudiauit. O-
 stendit illi parens Ecclesiasticos ho-
 nores & opimas canonicorum con-
 ditiones; sed Canisius iam tum glori-
 am in gloriæ & opum contemptione
 quærebat. Studia, post pueritiam, &
*Dat operã
Philosoph.* cælestis sapientia Canisio maximè
 cordi erant, Philosophiæ tirocinium
 posuit

posuit apud Ioannē Nouiomagum, cuius in Bedam extāt scholia de temporum ratione, & natura rerū commentationes, Apologeticus pro Areopagitæ libris, aliaq; de numeris. Sed hoc sidus, draconis cauda perstrictum, hæresi que occæcatum, & Coloniae extinctum, à sepultorum quoque Catholicorum societate exclusum est. Canisius in Philosophiæ spacijs tātos processus fecit, vti cum decimum nonum ætatis annum ageret, suprema Philosophiæ laurea in collegio Montano donaretur. Id locorum Canisius Andreae Bardevvici eruditi & clari V. contubernio utebatur, sensimque in doctorum virorum familiaritatem ingressus declamando, & quotidianis exercitationibus, cum dicendo, tum concionando non mediocrem eruditionis, facundiæ & pietatis famā cum apud alios eruditos collegit, tum præsertim apud Laurétium Surium, quem sibi

*Andreas
Bardevvicius post Eschium, vel cum Eschio hospes Canisii.*

*Laurenti-
um Suriū
à Luthero
auertit.*

sibi maximè conciliauit, cuique ma-
ximus deferendę impij Lutheri sectę
auctor fuit: cum quo postea familia-
rissimè vixit, & frequenter de san-
ctioris vitę disciplina ineunda, de re-
rum humanarum contemtionē, cæ-
lestiumque desiderio pertractauit.
Denique eò descenderunt ambo, vt
fugientia omnia fugienda, & æterna
sibi vnicè complectenda arbitraren-
tur, quod præclarè intelligerent,
summam vitæ esse breuē, spes mor-
taliū fragiles & inanes, vota incer-
ta, nisi in cælo defigerentur. Hæsit er-
go apud S. Brunonis cœnobium in
Carthusia Surius, nec Canisius de re
magis deliberabat, quàm de familia,
in qua cum operæ fructu, Ecclesiæ
emolumento, ad maiorem sempit-
terni Numinis laudem versaretur,
quam illi Deus hac via, quam
exponam, ostendit.

CANI-